

This is not an official The Lancet Countdown translation / Ponizszy dokument nie jest oficjalnym tłumaczeniem zespołu The Lancet Countdown [tłumaczenie LM Events dla HEAL Polska]

Raport z 2022 roku zatytułowany: Lancet Countdown dla zdrowia i zmiany klimatu: zdrowie na łasce paliw kopalnych (ang. The Lancet Countdown on health and climate change: health at the mercy of fossil fuels)

Marina Romanello¹, Claudia Di Napoli, Paul Drummond, Carole Green, Harry Kennard, Pete Lampard, Daniel Scamman, Nigel Arnell, Sonja Ayeb-Karlsson, Lea Berrang Ford, Kristine Belesova, Kathryn Bowen, Wenjia Cai, Max Callaghan, Diarmid Campbell-Lendrum, Jonathan Chambers, Kim R van Daalen, Carole Dalin, Niheer Dasandi, Shouro Dasgupta, Michael Davies, Paula Dominguez-Salas, Robert Dubrow, Kristie L Ebi, Matthew Eckelman, Paul Ekins, Luis E Escobar, Lucien Georgeson, Hilary Graham, Samuel H Gunther, Ian Hamilton, Yun Hang, Risto Hänninen, Stella Hartinger, Kehan He, Jeremy J Hess, Shih-Che Hsu, Slava Jankin, Louis Jamart, Ollie Jay, Ilan Kelman, Gregor Kiesewetter, Patrick Kinney, Tord Kjellstrom, Dominic Kniveton, Jason K W Lee, Bruno Lemke, Yang Liu, Zhao Liu, Melissa Lott, Martin Lotto Batista, Rachel Lowe, Frances MacGuire, Maquins Odhiambo Sewe, Jaime Martinez-Urtaza, Mark Maslin, Lucy McAllister, Alice McGushin, Celia McMichael, Zhifu Mi, James Milner, Kelton Minor, Jan C Minx, Nahid Mohajeri, Maziar Moradi-Lakeh, Karyn Morrissey, Simon Munzert, Kris A Murray, Tara Neville, Maria Nilsson, Nick Obradovich, Megan B O'Hare, Tadj Oreszczyn, Matthias Otto, Fereidoon Owfi, Olivia Pearman, Mahnaz Rabbaniha, Elizabeth J Z Robinson, Joacim Rocklöv, Renee N Salas, Jan C Semenza, Jodi D Sherman, Lihua Shi, Joy Shumake-Guillemot, Grant Silbert, Mikhail Sofiev, Marco Springmann, Jennifer Stowell, Meisam Tabatabaei, Jonathon Taylor, Joaquin Triñanes, Fabian Wagner, Paul Wilkinson, Matthew Winning, Marisol Yglesias-González, Shihui Zhang, Peng Gong*, Hugh Montgomery*, Anthony Costello*

1 Korespondencja do: dr Marina Romanello, Institute for Global Health, University College London, London W1T 4TJ, UK m.romanello@ucl.ac.uk

* Współprzewodniczący The Lancet Countdown

Streszczenie

Raport Lancet Countdown z 2022 r. opublikowany zostaje w momencie, gdy świat konfrontuje się z obecnie występującymi głębokimi wstrząsami systemowymi. Kraje i systemy opieki zdrowotnej nadal zmagają się ze zdrowotnymi, społecznymi i ekonomicznymi skutkami pandemii COVID-19, podczas gdy inwazja Rosji na Ukrainę i utrzymująca się nadmierna zależność od paliw kopalnych wpędziła świat w globalny kryzys energetyczny i kryzys kosztów utrzymania. W miarę rozwoju tych kryzysów, niczym nie powstrzymywana zmiana klimatu nie traci impetu. Jej coraz gorsze skutki w coraz większym stopniu wpływają na podstawy ludzkiego zdrowia i dobrostanu, zwiększając podatność ludności świata na jednocześnie występujące zagrożenia dla zdrowia.

W latach 2021 i 2022 ekstremalne zjawiska pogodowe spowodowały zniszczenia na wszystkich kontynentach, zwiększając presję na służby zdrowia, które już zmagają się ze skutkami pandemii COVID-19. Powodzie w Australii, Brazylii, Chinach, Europie Zachodniej, Malesji, Pakistanie, Afryce Południowej i Sudanie Południowym pochłonięły tysiące istnień ludzkich, spowodowały przesiedlenie setek tysięcy ludzi i przyniosły miliardy dolarów strat gospodarczych. Pożary lasów spowodowały zniszczenia w Kanadzie, USA, Grecji, Algierii, Włoszech, Hiszpanii i Turcji, a w wielu krajach odnotowano rekordowe temperatury, w tym w Australii, Kanadzie, Indiach, Włoszech, Omanie, Turcji, Pakistanie i Wielkiej Brytanii. Dzięki postępowi w nauce w zakresie wykrywania i przypisywania wpływu, wpływ zmiany klimatu na wiele wydarzeń został obecnie określony ilościowo.

Ze względu na szybko rosnące temperatury, populacje szczególnie wrażliwe (dorośli powyżej 65 roku życia oraz dzieci poniżej pierwszego roku życia) były narażone na 3,7 miliardów więcej dni fali upałów w 2021 r. niż rocznie w latach 1986-2005 (wskaźnik 1.1.2), a zgony związane z upałami wzrosły o 68% w latach 2000-04 i 2017-21 (wskaźnik 1.1.5), przy czym śmiertelność ta znacznie się zwiększyła w wyniku jednoczesnej pandemii COVID-19.

Ponadto zmieniający się klimat wpływa na rozprzestrzenianie się chorób zakaźnych, narażając populacje na większe ryzyko pojawienia się nowych chorób i współwystępowania epidemii. Wody przybrzeżne stają się środowiskiem coraz bardziej przyjaznym transmisji patogenów *Vibrio*. Liczba miesięcy sprzyjających transmisji malarii wzrosła o 31,3% na obszarach wyżynnych obu Ameryk i 13,8% na obszarach wyżynnych Afryki od 1951-60 do 2012-21, a prawdopodobieństwo transmisji dengi wzrosło o 12% w tym samym okresie (wskaźnik 1.3.1). Współistnienie ognisk dengi z pandemią COVID-19 doprowadziło do zwiększonej presji na systemy opieki

zdrowotnej, błędnych diagnoz i trudności w zarządzaniu obiema chorobami w wielu regionach Ameryki Południowej, Azji i Afryki.

Straty ekonomiczne związane ze skutkami zmiany klimatu zwiększają również presję na rodziny i gospodarki, które już teraz zmagają się z synergicznymi skutkami pandemii COVID-19 oraz międzynarodowych kryzysów w zakresie kosztów utrzymania i energii, co dodatkowo osłabia społeczno-ekonomiczne uwarunkowania, od których zależy dobre zdrowie. Narażenie na upały doprowadziło do utraty 470 mld potencjalnych godzin pracy na całym świecie w 2021 r. (wskaźnik 1.1.4), przy czym potencjalne straty dochodów odpowiadają 0,72% światowego wyniku gospodarczego, wzrastając do 5,6% PKB w krajach o niskim wskaźniku rozwoju społecznego (HDI, Human Development Index), gdzie pracownicy są najbardziej narażeni na skutki wahań finansowych (wskaźnik 4.1.3). Tymczasem ekstremalne zjawiska pogodowe spowodowały w 2021 r. szkody o wartości 253 mld USD, szczególnie obciążając mieszkańców krajów o niskim HDI, w których prawie żadna ze strat nie była ubezpieczona (wskaźnik 4.1.1). Poprzez liczne i wzajemnie powiązane ścieżki zmiana klimatu wpływa na każdy wymiar bezpieczeństwa żywnościowego, pogłębiając skutki innych współistniejących kryzysów. Wyższe temperatury bezpośrednio zagrażają plonom, przy czym w 2020 r. sezony wzrostu kukurydzy były krótsze średnio o 9 dni, a sezony wzrostu pszenicy ozimej i pszenicy jarej o 6 dni w porównaniu z latami 1981-2010 na całym świecie (wskaźnik 1.4). Zagrożenie dla plonów zwiększa rosnący wpływ ekstremalnych zjawisk pogodowych na łańcuchy dostaw, presje społeczno-gospodarcze i ryzyko przenoszenia się chorób zakaźnych, osłabiając dostępność, możliwość otrzymania, stabilność i wykorzystanie żywności. Nowa analiza wskazuje, że skrajne upały spowodowały wzrost liczby osób zgłaszających umiarkowany lub poważny brak bezpieczeństwa żywnościowego o 98 mln w 2020 r. w porównaniu z rokiem 1981-2010, w 103 analizowanych krajach (wskaźnik 1.4). Coraz bardziej ekstremalne warunki pogodowe pogarszają stabilność globalnych systemów żywnościowych, działając w synergii z innymi współistniejącymi kryzysami, co powoduje zaprzepaszczenie postępów w kierunku eliminacji głodu. Rzeczywiście, powszechność niedożywienia wzrosła podczas pandemii COVID-19 i 161 milionów więcej osób stanęło w obliczu głodu podczas pandemii COVID-19 w 2020 r. w porównaniu do roku 2019. Sytuację tę pogarsza obecnie inwazja Rosji na Ukrainę oraz kryzys energetyczny i kryzys kosztów utrzymania, a jej wpływ na międzynarodową produkcję rolną i łańcuchy dostaw grozi tym, że w 2022 r. niedożywienie dotknie dodatkowo 13 mln osób.

Oslabiona pierwsza linia obrony

Wraz z pogarszającymi się konsekwencjami zdrowotnymi zmian klimatycznych, pogłębiającymi inne współlistniejące kryzysy, społeczeństwa na całym świecie w coraz większym stopniu polegają na systemach opieki zdrowotnej jako pierwszej linii obrony. Jednak w miarę jak wzrasta zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną, systemy opieki zdrowotnej na całym świecie są osłabiane przez skutki pandemii COVID-19 oraz kryzysu energetycznego i kryzysu związanego z kosztami utrzymania. Konieczne jest zatem podjęcie pilnych działań w celu wzmocnienia odporności systemów opieki zdrowotnej oraz zapobieżenia gwałtownej eskalacji utraty życia i cierpienia w warunkach zmieniającego się klimatu. Jednak tylko 48 (51%) z 95 krajów zgłosiło, że oceniło swoje potrzeby w zakresie dostosowania do zmian klimatu (wskaźnik 2.1.1), a nawet po doświadczeniu poważnych skutków pandemii COVID-19 tylko 60 (63%) krajów zgłosiło wysoki lub bardzo wysoki stan wdrożenia zarządzania sytuacjami kryzysowymi w dziedzinie zdrowia w 2021 r. (wskaźnik 2.2.4).

Niedostatek proaktywnej adaptacji widać w reakcji na ekstremalne upały. Pomimo lokalnych korzyści w zakresie chłodzenia i ogólnych korzyści zdrowotnych wynikających z miejskich przestrzeni zielonych, tylko 277 (27%) z 1038 globalnych ośrodków miejskich było co najmniej umiarkowanie zielonych w 2021 r. (wskaźnik 2.2.3), a liczba gospodarstw domowych wyposażonych w klimatyzację wzrosła o 66% od 2000 do 2020 r., co jest reakcją nieadaptacyjną, która pogarsza kryzys energetyczny i jeszcze bardziej zwiększa miejskie upały, zanieczyszczenie powietrza i emisje gazów cieplarnianych. Ponieważ zbiegające się kryzysy jeszcze bardziej zagrażają światowym systemom podtrzymywania życia, szybkie, zdecydowane i spójne działania międzysektorowe są niezbędne do ochrony zdrowia ludzkiego przed zagrożeniami wynikającymi z szybko zmieniającego się klimatu.

Zdrowie na łasce paliw kopalnych

W 2022 r. przypada 30. rocznica podpisania Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmiany klimatu, w której państwa zgodziły się zapobiegać niebezpiecznej antropogenicznej zmianie klimatu i jej skutkom szkodliwym dla zdrowia i dobrostanu ludzi. Jednak od tego czasu podjęto niewiele znaczących działań. Intensywność emisji dwutlenku węgla w światowym systemie energetycznym zmniejszyła się o mniej niż 1% od czasu ustanowienia UNFCCC, a światowa produkcja energii elektrycznej jest nadal zdominowana przez paliwa kopalne, przy czym udział energii odnawialnej wynosi zaledwie 8,2% całkowitej ilości energii na świecie (wskaźnik 3.1). Jednocześnie całkowite zapotrzebowanie na energię wzrosło o 59%, zwiększając emisje związane z energią do historycznie najwyższego poziomu w 2021 roku. Obecna polityka prowadzi świat prostą drogą do katastrofalnego wzrostu temperatury o 2,7°C do końca wieku. Nawet przy zobowiązaniach, które kraje podjęły w ramach ustaleń na poziomie krajowym wkładów (NDC, Nationally Determined Contributions) zaktualizowanych do listopada 2021 r., globalne emisje do 2030 r. mogą wynieść 13,7% powyżej poziomu z 2010 r., co jest dalekie od 43% spadku w stosunku do obecnego poziomu, wymaganego do osiągnięcia celów porozumienia paryskiego i utrzymania temperatur w granicach adaptacji. Uzależnienie od paliw kopalnych nie tylko zagraża zdrowiu na świecie poprzez zwiększony wpływ na zmiany klimatu, ale także wpływa bezpośrednio na zdrowie i dobrostan ludzi poprzez niestabilne i nieprzewidywalne rynki paliw kopalnych, wątle łańcuchy dostaw i konflikty geopolityczne. W rezultacie miliony ludzi nie mają dostępu do energii potrzebnej do utrzymania zdrowej temperatury w domach, przechowywania żywności i leków oraz realizacji siódmego celu zrównoważonego rozwoju (zapewnienie wszystkim dostępu do przystępnej cenowo, niezawodnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii). Bez wystarczającego wsparcia rozwój dostępu do czystej energii był szczególnie powolny w krajach o niskim HDI, a tylko 1,4% ich energii elektrycznej pochodziło z nowoczesnych źródeł odnawialnych (głównie energii wiatrowej i słonecznej) w 2020 roku (wskaźnik 3.1). Szacuje się, że 59% placówek opieki zdrowotnej w krajach o niskim i średnim dochodzie nadal nie ma dostępu do niezawodnej energii elektrycznej niezbędnej do

zapewnienia podstawowej opieki zdrowotnej. Tymczasem biomasa stanowi aż 31% energii zużywanej w sektorze gospodarstw domowych na świecie, pochodzącej głównie z tradycyjnych źródeł - odsetek ten wzrasta do 96% w krajach o niskim HDI (wskaźnik 3.2). Związane z tym obciążenie chorobami jest znaczne, a powietrze w domach ludzi przekracza wytyczne WHO dotyczące bezpiecznego stężenia pyłu zawieszonego (PM_{2,5}) w 2020 r. średnio 30-krotnie w 62 ocenianych krajach (wskaźnik 3.2). Po 6 latach poprawy, liczba osób bez dostępu do energii elektrycznej wzrosła w 2020 r. w wyniku społeczno-ekonomicznej presji pandemii COVID-19. Obecny kryzys energetyczny i kryzys kosztów utrzymania grozi odwróceniem postępu w kierunku przystępnej cenowo, niezawodnej i zrównoważonej energii, co dodatkowo osłabia społeczno-ekonomiczne determinanty zdrowia.

Jednocześnie firmy sektora ropy naftowej i gazowego odnotowują rekordowe zyski, podczas gdy ich strategie produkcyjne nadal negatywnie wpływają na życie i dobrostan ludzi. Analiza strategii produkcyjnych 15 największych na świecie firm sektora ropy naftowej i gazowego, według stanu na luty 2022 r., wykazała, że przekraczają one swój udział w emisjach zgodnych z 1,5°C globalnego ocieplenia (wskaźnik 4.2.6) o 37% w 2030 r. i 103% w 2040 r., nadal podważając wysiłki zmierzające do zapewnienia niskoemisyjnej, zdrowej, nadającej się do życia przyszłości. Rządy, jeszcze bardziej pogarszając zaistniałą sytuację, nadal zachęcają do produkcji i konsumpcji paliw kopalnych: 69 (80%) z 86 krajów poddanych przeglądowi miało ujemne ceny węgla netto (tj. zapewniało dotację netto dla paliw kopalnych) na łączną kwotę netto 400 miliardów USD w 2019 r., przekraczając kwoty często porównywalne lub nawet przekraczające ich całkowite budżety na zdrowie (wskaźnik 4.2.4). Jednocześnie bogatsze kraje nie wywiązały się ze swojego zobowiązania do uruchomienia zdecydowanie niższej kwoty wynoszącej 100 mld USD rocznie do 2020 r., uzgodnionej w 2009 r. w porozumieniu kopenhaskim na wsparcie działań na rzecz klimatu w "krajach rozwijających się", a wysiłki na rzecz klimatu są niweczone przez głęboki niedobór środków finansowych (wskaźnik 2.1.1). Wpływ zmiany klimatu na gospodarkę światową, wraz z recesją wywołaną przez COVID-19 i pogłębianą przez niestabilność geopolityczną, może paradoksalnie jeszcze bardziej zmniejszyć gotowość krajów do przeznaczania funduszy niezbędnych do umożliwienia sprawiedliwej transformacji klimatycznej.

Odpowiedź skoncentrowana na zdrowiu na rzecz dobrobytu w przyszłości

Świat znajduje się w punkcie krytycznym. W sytuacji, gdy kraje borykają się ze współlistniejącymi kryzysami, istnieje ryzyko, że wdrażanie długoterminowych polityk redukcji emisji zostanie przekierowane lub zniweczone przez wyzwania błędnie postrzegane jako pilniejsze. Rozwiązywanie każdego z tych kryzysów w odosobnieniu grozi złagodzeniem jednego, a pogłębieniem innego. Taka sytuacja wyłania się z reakcji na COVID-19, która jak dotąd nie przyniosła ekologicznej odnowy, jaką proponowała społeczność medyczna, a wręcz przeciwnie - pogłębia zagrożenia dla zdrowia związane ze zmianą klimatu. Mniej niż jedna trzecia z 3,11 bilionów dolarów przeznaczonych na naprawę gospodarczą COVID-19 prawdopodobnie zmniejszy emisje gazów cieplarnianych lub zanieczyszczenie powietrza, ale ogólnym efektem netto będzie prawdopodobnie wzrost emisji. Pandemia COVID-19 wpłynęła na działania na rzecz klimatu na poziomie miast i 239 (30%) z 798 miast zgłosiło, że COVID-19 zmniejszył finansowanie dostępne na działania na rzecz klimatu (wskaźnik 2.1.3). W miarę jak kraje szukają alternatyw dla rosyjskiej ropy i gazu, wiele z nich nadal preferuje spalanie paliw kopalnych, a niektóre nawet wracają do węgla. Zmiany w światowych dostawach energii grożą zwiększeniem produkcji paliw kopalnych. Nawet jeśli zostaną wdrożone jako tymczasowa transformacja, reakcje te mogą odwrócić postępy w zakresie poprawy jakości powietrza, nieodwracalnie odsunąć świat od realizacji zobowiązań określonych w porozumieniu paryskim i zagwarantować przyszłość przyspieszonej zmiany klimatu, która zagraża przetrwaniu ludzkości. Tymczasem w tym kluczowym momencie skoncentrowana na zdrowiu reakcja na obecne kryzysy nadal stwarzałaby szansę na niskoemisyjną, odporną przyszłość, która nie tylko pozwoli uniknąć szkód zdrowotnych wynikających z przyspieszonej

zmiany klimatu, ale także zapewni poprawę zdrowia i dobrostanu dzięki korzyściom towarzyszącym działaniom na rzecz klimatu. W ramach takiej reakcji kraje szybko odeszłyby od paliw kopalnych, zmniejszając swoją zależność od niestabilnych międzynarodowych rynków ropy i gazu oraz przyspieszając sprawiedliwe przejście na czyste źródła energii. Reakcja skoncentrowana na zdrowiu zmniejszyłaby prawdopodobieństwo najbardziej katastrofalnych skutków zmiany klimatu, poprawiając jednocześnie bezpieczeństwo energetyczne, stwarzając możliwość ożywienia gospodarczego i oferując natychmiastowe korzyści zdrowotne. Poprawa jakości powietrza pomogłaby zapobiec 1,2 milionom zgonów wynikających z narażenia na pochodzące z paliw kopalnych pyły PM_{2,5} w samym tylko 2020 r. (wskaźnik 3.3), a ukierunkowana na zdrowie transformacja energetyczna wzmocniłaby niskoemisyjne podróżowanie i zwiększyła ilość miejskich terenów zielonych, promując aktywność fizyczną oraz poprawiając zdrowie fizyczne i psychiczne. W sektorze spożywczym przyspieszone przejście na zrównoważone diety w większym stopniu oparte na roślinach nie tylko pomogłoby ograniczyć 55% emisji z sektora rolniczego pochodzących z produkcji czerwonego mięsa i mleka (wskaźnik 3.5.1), ale także zapobiec nawet 11,5 mln związanych z dietą zgonów rocznie (wskaźnik 3.5.2) i znacznie zmniejszyć ryzyko chorób odzwierzęcych. Te zmiany ukierunkowane na zdrowie zmniejszyłyby obciążenie chorobami zakaźnymi i niezakaźnymi, odciążając przeciążone podmioty świadczące usługi opieki zdrowotnej. Co ważne, przyspieszenie dostosowania do zmiany klimatu doprowadziłoby do wzmocnienia systemów opieki zdrowotnej, minimalizując negatywne skutki przyszłych epidemii chorób zakaźnych i konfliktów geopolitycznych oraz przywracając pierwszą linię obrony ludności świata.

Pojawiający się promień nadziei

Pomimo dziesięcioleci niewystarczających działań pojawiające się, choć nieliczne, oznaki zmian dają pewną nadzieję, że być może zaczyna się pojawiać reakcja skoncentrowana na zdrowiu. Indywidualne zaangażowanie w zdrowotne wymiary zmiany klimatu, niezbędne do napędzania i umożliwienia przyspieszonej reakcji, wzrosło w latach 2020-2021 (wskaźnik 5.2), a relacje na temat zdrowia i zmiany klimatu w mediach osiągnęły nowy rekordowy poziom w 2021 r., przy wzroście o 27% w stosunku do 2020 r. (wskaźnik 5.1). To zaangażowanie odzwierciedlają również przywódcy państw. W Debacie Generalnej ONZ w 2021 r. rekordowy odsetek 60% ze 194 państw skupiło swoją uwagę na powiązaniach między zmianą klimatu a zdrowiem. Ponadto 86% krajowych zaktualizowanych lub nowych ustalonych na poziomie krajowym wkładów (NDC) zawiera odniesienia do zdrowia (wskaźnik 5.4). Na poziomie miast władze lokalne stopniowo identyfikują zagrożenia związane ze zmianą klimatu dla zdrowia swoich mieszkańców (wskaźnik 2.1.3). Jest to pierwszy krok do oferowania dostosowanej odpowiedzi, która wzmacnia lokalne systemy opieki zdrowotnej. Sektor zdrowia jest odpowiedzialny za 5,2% wszystkich globalnych emisji (wskaźnik 3.6), ale wykazał się imponującym przywództwem w zakresie klimatu. Do lipca 2022 r. 60 krajów zobowiązało się do przejścia na odporne na klimat i/lub niskoemisyjne lub zeroemisyjne netto systemy opieki zdrowotnej w ramach programu zdrowotnego COP26. Oznaki zmian pojawiają się również w sektorze energetycznym. Chociaż całkowita produkcja czystej energii pozostaje rażąco niewystarczająca, w 2020 r. osiągnięto rekordowo wysokie jej poziomy (wskaźnik 3.1). Źródła zeroemisyjne stanowiły 80% inwestycji w wytwarzanie energii elektrycznej w 2021 r. (wskaźnik 4.2.1), a energia odnawialna osiągnęła poziom kosztów równy energii z paliw kopalnych. Ponieważ niektóre z krajów o najwyższej emisji próbują zmniejszyć swoją zależność od ropy i gazu w odpowiedzi na wojnę na Ukrainie i gwałtownie rosnące ceny energii, wiele z nich skupia się na zwiększeniu produkcji energii odnawialnej, co budzi nadzieję na reakcję ukierunkowaną na zdrowie. Aby jednak nadzieja przerodziła się w rzeczywistość, należy pilnie przełożyć zwiększoną świadomość i zobowiązania na działania.

Wezwanie do działania

Po 30 latach negocjacji UNFCCC, wskaźniki Lancet Countdown pokazują, że kraje i firmy nadal dokonują wyborów, które coraz

bardziej zagrażają zdrowiu i przetrwaniu ludzi w każdej części świata. W miarę jak kraje obmyślają sposoby wyjścia ze współistniejących kryzysów, w tym krytycznym momencie dowody są jednoznaczne: natychmiastowa, zgodna i skoncentrowana na zdrowiu reakcja jest niezbędna do zabezpieczenia nadającej się do życia przyszłości i stanowi nową szansę na stworzenie świata, w którym obecne i przyszłe populacje mogą nie tylko przetrwać, ale też kwitnąć.